

Г. П. БАШАРИН 90 СЫЛЫН ТУОЛУУТУН БЭЛИЭТЭЭНИН

ЧУРАПЧЫ
СЭЛИЭННЬЭТИГЭР

Кулун тутар 21 юннүгэр улус киннигэр П. М. Решетников аатын Чувашчыгары народий таатрга исторический наука доктор, профессор, Российский Федерация уонна Саха Республикатын наукаларын үтүөлүк деятеля, А. Е. Кулаковскай аатын Госудрственнай биримийе лауреата Георгий Трофимович БАШАРИН өрөөбүтэ 90 сылыгар аналлах научнай-практической конференция буолла.

Конференцияны киириги ты-
тынан аларыгар улус баылы-
ын солбуйааччы И. И. Яков-
лев: "Бүгүн, Георгий Прокопье-
вич Башарин төрөөбүтү
күнүгэр, Дьокүүскайга кии-
тугүсүр туоралубут наама-
тыныкка Саха Республикатын
вице-президеңи А. К. Акимов,
үбүлүүгү тарйыар правитель-
ственнай комиссия чилиэнна-
ра, Чураалчы улуутун делегация-
та, оролоро, аймахтара өөнө-
уудубут. Улууска Г. П. Баша-
рин төрөөбүтэ 90 сылыгар
аңылаах дьаһаллар ытыллан-
нар, бу бүгүн билиэкэ кэбид
делегация сарсын Георгий
Прокопьевич төрөөбүт дойдуту-
гар Сыланга сылдыабы", -
диэтэ.

Саяд государственной уни-
верситетин проректора, техни-
ческий наука кандидата В. П. И-
кнатов: "Г. П. Башарин олобу-
уона айар улуттин тулунан
бастакы даңкылаты онордо
Иккибинэн даңылзаттабыл
ГУ профессора С. Н. Горюхи
"Г. П. Башарин наука-
керүүлэрин сүмү автордара сы-
зындаларына" диген темага

[illegible]

Конференцийн тунгстүүдгэр улус баһылыг А. А. Шадрин Георгий Прохоньевич Башарин онгорбул дыһалатын, охуслуфт охулуутун "Чураалы дьоно-сэргэти эйдүүрүн, өйүүрүн, хэрэгтүүрүн өйүн туран, Карл Георгиевич Башаринга "Чураалы улутун бочуоттаах гражданина" ватингариллибитин ийитингарбин туһа саалаа мустуубар дохуун улус туйһынан хэрэслээр.

А. СЛЕПЦОВ.

СЫЛАНГА

Кулун тутар 22 күнүгэр Сы-
лан орто-оскулатыгар бири-
дүйдүлөөхлүт, суду үченэй Г. П.

Башарин торообутэ 90 сылыгар аналаах дьоро күн олус истинник, иттигник бэлиэтэниэ.

Сарыяарда 11 часка кини сырдэк мөрсүлүүнү үйгүтүлөр барьерлер айлалыптык долгуулаах туганигер улааттара Карл Георгиевич, Юрий Георгиевич, кыыла Наталья Георгиевна, делегациянан кэлбит учунайдар, олохтооктор муфуннулар. Бу күнүгүс буолбут 10-с сылын ытыгылар үөрөндөччилэр научнай конференцияларга "Баширинская азымалар" ытыгылынылар. Онно барыта 5 улуустан 109 дакылааты 7 секциянан иштитилэр. Тус-тулуун араарыллыбыт секциялары учунайдар сыналалыныкара дакылаат ааар үөрөндөччилэргэ улаахан эпизитикени, өрө кетбүлүмүнү үөскэттэ. Г. П. Башарин үөраммит оокуулатыттан конференцияда 23 оро ситиһинилээхтик кытынна.

Кизилтин Сыннылан кинигэр бир дойдулаахтарын кариэстиир бизнэрга элбэх юһи муһунна. Георгий Прокосьевич туһунан истин-иһирэх тыллари төрөтүт оҕолоро, үөнөйдар, бир дойдулаахтара-үлэ тыыл ветерана Б. П. Баишев культура үгүөсүзүк үлэһитэ А. А. Сиваев атыллар.

Ытык-маани китибит
торебүтэ 90 сылыгар аналлаа
дьахаллар сайын иһаароа днэ
ри ытылаллара былааина
калар.

Л. СИВЦЕВА
жаныт общ. корр

Хазартысхаларга: Г. П. Башарин улахан уола К. Г. Башарин (хангас) уонна биэр дойду лааһа Б. П. Башарин конференцияла.

СР Статистикада госкомитетин дааннайынан, 1999-2001 сс., халзайыстыбалар бары керуиюрин юмлэрен туран, ынах сунуу ахсаан 7,4 % , сыгы ахсаан 8,1 % элбээбит буоллахтарына, таба ахсаан 18,8 %-нан адыайата. Ити бириэмэйдэ кэлиилэринэ уонна тирэх халзайыстыбаларга кредиткэ барыта 85788 таба бороосунак, 649476 куурусса, 145185 хаас уонна кус, 3856 куруолук, 573 хара саһыл, 677 кууш кыраса баэрлииллэбиттэрин түмүгэр симинлибэ ахсаан 2,0, куурусса ахсаан 1,8 төгүл элбээтэ. Оттон хаас-кус, хонуу куруулааскыта 1999 сыл тохсунуу 1 күнүгэр отой да көрдөрүлүүбэтэх буоллахтарына, 2002 сыл тохсунуу 1 күнүгэр 15595 хаас, 563 кус 30000 хонуу куруулааскыта, 7623 куруолук уонна 1253 коза кыстан түөр.

2002 сылга оңолулубу
бырайыак быһыытынан
нэбиллэннэҕэ уонна тирэ
ханаайыстыбаларга 30 тыһ.
боросуонак, 185 тыһ. куурусса,
60 тыһ. хаас уонна кус, 8 тыһ.
курулук, 300 коза, 50 хара
сайыл уонна 70 күөх мырса та-
баарынай крeдиккэ бэриллэх-
тэр. Мана таһынан тирэ
ханаайыстыбаларга уонна
Бүлүү бөлөк, хоту улуустар
нэбиллэннэлэригэр 9227 тон-
на комбикорм, 6518 тонна
бутун бурдук крeдиккэ ылбы

у.д.а. аңаталларыгар аны-
ныаа. Иннэ тынан, түргэн
никисигэр салаалары сайынна-
рыы түөр сылын түмүгүнэ
нэһилиэнньэа уонна тирэ-
хаһаайыстыбаларга барыта
115788 боросуонак, 834476 ку-
урусса, 205185 хаас уонна ку-
9856 куруолук, 973 коза, 137
хара сайыл уонна 747 күөх кыр-
са таратыллыаа, ону таһыма
27661 тонна комбихорм, 2114
тонна бүтүн бурдук атыла-
ныаа. Итинэ барытыгар 95
мөл. солк. үбүлээһин оҥорул-
лан, төнөрүлүөхтээк табар-
ынай кредитин суумата 27
мөл солк. таһыныа. 2002 сы-
тохсунньу ый 1 күнүсүгү туру-
гунан барыта 63 мөл. 730 тыс.
солк. төнөрүлэн, икки басты-
кы сылта ылыныллыбыт табар-
ынай кредит 57,2 %-на бор-
останна. 1999 сылы тус-
уулан көрдөхкө, ылыныллыбт
табарынай кредит үөһүгүтэ 88
% таһынаа. Барыта 16 улу-
уонна Дьокуускай куорат и-
ккисиллээгы кредиттэрин толор-
төнөрдүлэр. Оттон Өлөөн
Эбээн-Бүтүнтэй, Ленскэй
Мөккө-Халдасар, Мөккө-Мойо

Түөрт сый устата республика талыттан барыта 402 боросунан, 217403 куурусун хас уонна куст, 4751 курулун 700 кээс киллэрүүлүлээт. И

**РЕСПУБЛИКАҒА ТҮРТЭННИК СИТЭР
САЛААЛАРЫ САЙЫННАРЫЫ:
ТҮМҮКТЭР УОННА СОРУКТАР**

эрэри бийл, ээснл снлы
кыта тэннэтэжэ, куурусаны,
күлү-хааһы кнллэри 3 тгүл
агуйыага, оттон боросунагы
кнллэри олох тохтуса. Суот-
тааһыннар кэрдэраллэринэн,
уластыгы сабана улааһынны

амсарлазбигт бийиги фабрикаларбыг нэһилиэнньэ көтөргө, хуска-хааска наадымытын хэвчигйар кыастары суох. Онон Дькуускай, Нерюнгри, Ньурба фабрикаларэ "Птицевод" АО хачы атахтарыгар туруохтарыгар диэри көтөрү, кулу-хазы уонна инкубаторданыр сыммыттары, элбэх да буолбатар, республика таһыттан тийэргэ күтэллэбигт. Иги киллэрэр көтөрдөрбүт, кустарбыг-хаастарбыт уонна

сыймыгтарбыт сыаналара, тизлэр ороскуоттарын адиксан туран, олохтоох сыаналартаах үлүсүннүк улааппаттар. Оттон боросуонактары ылар буоллахха, Хаастаабыт сыйбинньык комплекса бырайыактааһыт кыраматыгар тийиэр дүзүр бэйэбит тэрийтэлэбит 180-ча тирэх хаһаайыстыбаларбытыттан боросуонактары кредити төһүнүннэриэ суотугар уонна атылланан ыларга ооруктаныт. Ити тирэх хаһаайыстыба

ларга билигін барыга 500-600 чугаһыр тэрүүр сибиинны кыстаан турар. 5 т/га. тэксa бoрoсyнaк бaар. Аaсылт cылгaнaлaр бaрыгa 15 т/га. бoрoсyнaгa бaзaрбиттaрa. Ошaнaгa Нaмтaн "Дaнaнaл" б/х (C.П. Кулaчкaн) 131, Мирнaй тaн "Нивa" б/х (Г.Н. Гульчeнкo) 157, Чyльмaнтaн "Cулyс" б/х (C.Г. Бурлaк) бaйэтин филaлaн кытa 844, Улaхaн Мaрхaтaн "Cибирь" б/х (B.Ф. Кaбoжин) 487, Үeйтeз Бyлyу улуулyтaн "Хoрo" кoлхoз (А. П. Яcoмин) 435, "Булгуннaхтaах" б/х (B.П. Bocилeв) 217, Алдaнтa "Дрoйнa" б/х (П.В. Яcoмин) 370, "Пaтирeткa" coвкoз (дир. Л.И. Рыбaлкo) 252, Чyрaлчaтa "Дyгeнeгeй" т/х (A.Е. Лyкoвцeв) 230, Сeрeбрeннaй Бoртaн "Фaрмeр" (B.А. Bолкoв) 220, Өймөкeнтeн "Дрyжбa" (A.И. Бaнзaрe) 210, Тaтaтaтaн "Уoлбa" т/х (H.Н. Cолoмoнoв) 200, "Өлyкyмyз" aгрoфирмa (C.И. Нeсмeлoв) 179, Гopнaйтaн И. Кeримoв т/х 182, Нyрбaтa C.Р. Дyжoв т/х 181, Aммaтa И.И.Билoкин т/х 130 бoрoсyнaгa тyтaрбaттaрa.

Чуралчы улуулугар нэлээннэҕэ уонна тирэх хаһааһыттарга үс сылга барыта 4096 боросуонак, 19280 курууса, 3095 хаас, 746 т комбикорм, 456 т зернофураж табыллыа кредиттинэн борилинн. Уопсай суумата 1195802 солк. Онтон теннэрүлүн

6244636 олж (52,2 %). Тэрх хангайныстыбалартан кредити биризмэтгэр төнүннэрингэ үүмэгдик "Бэрэ" б/х (А.Е.Оле- цев), "Төнгүргэстээх" б/х (Р.С. Барашков), "Дьеллөгөй" б/х (А.Е. Луксцев) үлэлгэлээр.

Назлиязкэргэ кредити тэнүнэрингэ баһылыгы сол-буулааччылар быһаччы үлэ-лэһэллэр. Балаачча үчүгэй үлэ-лэһэтирэнэн Д.Д. Портнягини (Арыылах), Н.Н. Ефремови (Чакур), И.М. Лазаревы (Кытаанах), А.А. Лукины (Хайкасыт) бэлиитикэс сөп. Оттон Мугудай (Баһылыгы солб. В.М. Лаврентьев), Хотого (Баһ. солб. Н. К. Аргунов) Сыһан (Баһ. солб. Н.Д. Собакин) ситэтэ суох үлэ-лэһэн кэллилэр.

Бүгүн тирэх хангайыстын баларбытыгтан 20 тий, боросунагы ылан табаарынай крэдиккэ бизэргэ суоттанабыт итгити татынан 5 тиймимэни маллартан атылаһыкхыт уонна 5 тий. племенной сибининьэни тастан киллэрэргэ балаанныбыт. Боросуоналарда бизиримэ интэриэстиминиттан бастакы кварталга муус устар уонна ыам айдаргар үрдэтимибит атылаһыллар сыана олуктонуба.

Калар сылга комбикорм тастан тизийи эмиз тохтоуллуоҕа, тыа хаһаайыстыбаты комбикормунан хааччыйааччыларынан республика иһигэ тутулуубут комбикормовый заводтар буолуохтара. Түөрт сылга үстэ нэһиликэннэрэ уонутирох хаһаайыстыбаларга кредиткэ бариллибит боросуона тартан тыынаах ыйааһынна 8230 тонна эт, оттон хаастан кустан 549 тонна эт оҥоһуллуоҕа, 62 мөл. устуудаах чуһаһыр көтөр, хаас, кустамытара ылымнахтара. Итин харчытыгар таһаардах 650 мөл. солк. ээригэ суумалаах валовой бородуусуой оҥоһуллуоҕа, манна козаттан сыйланат, кырааттан, хонуу куруппааскытыттан ылымныбы бородуусуяаны аэопакка дьурун бу дьыала ыл дохоту үрдэтиигэ, ону ааһан, тыдхонун үлэтин хааччыйы туһата көстөн турар. Ол иһин дьон-сэргэ бу дьыаланы тохтоппоо сыйаҕын туруорсар, салтат.

Ю. ИВАНОВ

Тыя хаһаайыстыбаты
министерствотын Суе
ийтигигэр уонн
плем-үлэ
департаментын түргэ
ник ситэр сallaалар
отделын кылаабынн
специалиһ

ҮТҮӨ ДЫАЛА САЛБАНАР

Спортной сады, утуйаан уонна Сынньатын клиникка капитальнай өрөмүсүнүргүр савдм суу Битана Хадаар олохтоосторо 700 барабина мөһү бараммиз оруктаахтар, ситон 240-на трелем лана. Билээн бытыатын 1500 барабина кардильмектээ, ситон 1500-на пилоремаа мэрнэхтээ. Бу улахан улаар орто уонна эдэр салтаах мччттар ахтыбыттылык ылталаар. Спортной саа ла аркатын тимири Нерхотри куораттан тилмэн кэлэ, тикер-табар улаар 5 тонна уматык булуун

Үзлэлдээ байнгын ажлаа хийж байгаа Гаврил Луковцев, үзэлнэргэ сэтгэх үсүүрбүүдэн, промло, үлэйт дэлг өдөр-сансалууд куурэн үлэлмилэр.

М. НИКОЛАЗЕВА,
държавна специалистка

Бу күнүргө хас дьаа, тарилта ахсын улуус баһылыгын дуоһунаһыгар кандидаттар тустарынан кэспеталлар, санааларын үлэстэллэр. Кырдык да, мөкүстөхө өй-санаа ордук сытырмайар, сага өйдөбүлүр үөсүүлэр.

Итинник аялэх ырытыһы түмүгүр биһиги коллективтарбыт улууслук аҕа баһылыгынан И.Н.АММОСОВ буолар бары өттүнөн сөптөөх эбит дьэн түмүккэ кэллилэр.

Биһиги тоҕо итинник быһаарыһыны ыһынныбыт?

Бастагытынан, Иннокентий Николаевич 1974 сыллааха Благовещенскайдаагы тьа хайаайыстыбатын институтун бүтэрээттиэн теребүт-үөсөбүт Чуралчытыгар саамай хаалылаах, ырахан участкаларга үлэстэн, үтүө түмүктэри ситиһэн сатабыллаах салалыаччы, тэрмизэчи буоларын дьыалаба көрдөрдө.

Икинникэн, ОАПХ председателинан, ССКП райкомун иккис секретарынан, райсовет исполкомун председателин бастагы солбуйааччынан, совхоз директорунан үлэстэбит опыта элбэҕи этэр. Дуоһунаһыгар киирээт, муммаха-тэммэхэ тутта үлэсэ ыһыбытынан барар толору бөлөмнөх, улуус проблемаларын үчүгэйдик билэр. Билигин эстиһэ баран испит Төлөй нэһилиэтин баһылыгынан үлэлиир. Нэһилиэк үтүө-сайды суолугар бигэтик үлэһэн, аага республикада тийэ иһилинэ. Оттон нэһилиэк улуус аҕыһы модела буолар. Биир нэһилиэккэ онгоһуллубут улуус таһымынан ситиһиллэр кыахтаах. Онуоха Иннокентий Николаевич бигэтик ыһарыгар саарбаҕалаабыт.

Улуус баһылыгын дуоһунаһыгар кандидаттынан үс бэйэбит чулуу ыччаттарбыт турдулар. Кинилэртэн мин Иннокентий Николаевич АММОСОВЫ ордуктара дии саныбын уонна бары коллегаларбын, эмин дээр атас-досор дьоммун мин санаабын үлэстэргитигэр, кини туһугар куоластыргытыгар ыгырабын.

Иннокентий Николаевич эдэр сааһыттан күн бүгүмүгүр дисери улууттан харыс да сирин халбарыйбакка, Чуралчы экономической-социальной сайдыытын туһугар таһаарылаахтык үлэстээт. Наар ырахан участкаларга ананан үлэни сөптөөхтүк тэрийэн, кэскиллээхтик дьаһанан өрө көтөүтэлээт. Дьон бары да өйдүүрэ буо-

луу, Аммосов директордыр кэмигэр "Чуралчы"совхоз хайдахтаах өрө охсон тахсыбытын. Совхоз производственной участкага буолан олохтот Төлөй улуус биир бастыг үлэстэх нэһилиэтин онордо.

Кини дьон туһугар кыһана-ра харааха бырабыллар. Ол ханна үлэстэбит сиригэр үлэһиттэр олохтор, үлэлиир усулуобуйаларын бастагы үчүгүтүрүр, нэһилиэк социальной сайдыытыгар улахан болгомто-тун уурар, байэста тутуучу идэлээх да буолбатар, ханна ананымт участкалар тутууну күөскэ ытар, суол-сайды хорук тьмыра дьон эгини дьин-чэчэ олохто киллэрээчи эмиз кини.

Дьону үтүөбэ көбүлүүр, үлэбэ түмэр кыагынан эмиз

МУУС УСТАР 14 КҮНЭ — УЛУУС ДЬААЛТАТЫН БАҢЫЛЫГЫН БЫЫБАРДЫР КҮН

АММОСОВЫ ОЙУОБУН, АММОСОВКА КУОЛАСЫАБЫН!

Усуһунэн, республикада, дойдуга ытыллар политикада сөп түбөһүннэрэн үлэтин ыһымсатык уларыта тутар, сөптөөх суоллары тобулар ураты дьуордууах.

Төрдүһүнэн, үлэстэбит эргимтэтинэн республика салайааччыларын кытта ыкса сибээһи тутуһар, кинилэр өйөбүлүлөрүнэн туһанар. Ити улууслук иһин эппизтиир киллээк наадалааҕа биллэр.

Ытыктабыллаах биир дойдулаахтарбыт!

Улууслук олоһун-дьаһагын, кини иннигэр тирээн турар бары эйгэ проблемаларыгар эрчимнээхтик ыһылһан үлэһиттэргэ толору бөлөмнөх, ырахантан сытарыйан хаалбат сахалыы чиргэл майгылаах ИННОКЕНТИЙ НИКОЛАЕВИЧ АММОСОВ улуус баһылыга буоларга саамай сөптөөх кандидат дьэн туран, эһигини-улууслук

АММОСОВЫ ОРДОРУБУН

уратылаах. Истэр тухары нэһилиэккэр баһылыктара сайдыыны оноруктарын үп-харчы суоҕа атахтыыр. Оттон ол Иннокентий Николаевичка тоҕо эрэ кыаллар. Төлөйдөр байэлэрин бас билэр сүөһүлэрин буор-босхо нэһилиэһинэ туһатыгар биэриэн туран норуот тутуун бастагынан саҕалаабытара. Аны ыабыт үтүгүрүн соробун нэһилиэккэ сайдыытын иһин тутарбыттарын эмиз билэбин. Прораб идэлээх, улууслук биир бастыг быһыа, "Азана" баһынай хайаайыстыба салайааччыта. Егор Егорович Адамов байэтин үбүгэр төһөлөөх тутууну ытта? Атын

нэһилиэккэр төлөйдөр колобурдарын батыһан үтүө дьыала хамсааһыныгар күөскэ ыһсан үлэстэллэр, улуус дьонун өйө-санаага өрө көтөүлүүнэ, үтүөбэ дьулура кууһурда.

Төлөй нэһилиэгэр элбэх спортивнай кураһтэһиллэр ытыллалларын туһунан бары да билэр-истэр буолуохтаахпыт. Аны күөлгэ каток, муус онгоһуктары онороннор улуус дьонно, ордук оҕо аймак, ычат сыннаһан кэмнэрин итинэн түмсөн сааскы чэбдик салгытга атааралларын бастагынан төлөйдөр саҕалаабытара. Хадаар нэһилиэгин "Кэрэх" рок-ансамблын ыччаттара күн

бары быһбардааччыларын муус устар 14 күнүгэр буолар быһбарга кини туһугар куоластыргытыгар ыгырабыт!

Г.В.Смирников, "Мелиоратор" ГУП начальнига,
СР Государственной биримийэтин лауреата.
П.М.Наумов, "Дорстрой" ХЭО председателэ,
Россия бочуоттаах суолу тутууччыта.
Н.Н.Попов, автомобильнай суоллары өрөмүөннүүр-көрөр ГУП начальнига, Улуус Муньаарын депутата.
Н.В.Оконешников, "Чуралчы" МТС ГУП начальнига.
А.А.Иванов, "Чуралчыстрой" ХЭТ салайааччыта.
А.Г.Григорьева, "Маарыкчаан" потребобщество председателэ.

В.И.Нестерев, Төлөй орто оскуолатын директора.
П.И.Феофанов, Хайахсыт орто оскуолатын директора.

Т.В.Адамова, Чакыр орто оскуолатын директора.
А.М.Максимов, Сылан орто оскуолатын директора.

Е.В.Луковцева, Хоптоботообу "Кустук" уһууаан сөбүдүссэһэ.

А.И.Прокольева, Болугурдаабы уһууаан сөбүдүссэһэ.

бүгүмүгүр дисери Иннокентий Николаевич Эрмилкэ үлэһит оһорон инструмент булуһулаа-рыгар улахан көмөнү онорбутун махталынан ахталлар. Баһылык оскуола уонна уһууаан биир сибээстээхтик үлэһитлэрин ситистэ. Быһата, Иннокентий Николаевич ычат өй-санаа, эт-хаан өттүнөн сайдыытыгар ураты болгомтолоохтук сыһааннаһар. Итинник хаачыстыбалаах салайааччы сир ахсын баар буолбатах.

"Сага олох" хайыат бу дьыл кулун тутар 21 күнүгэсэи нүөмэригэр Егор Габышев "Салайааччы, педагог, менеджер А.Р.Саргыдаев иһин" дьэн суруга бэчээттэнэ. Оно сага талыллахтаах улуус баһылы-

гын иннигэр турар 6 суол хайаайыстыбаннай үлэни сорук быһылыгынан турорда. Түмүгүр идеологияны сүрүннүүр баһылык наадатын ийда. Ити этилибит соруктары И.Н.Аммосов ар сылларга хайаайыстыбаннай да, идеологическай да үлэбэ эриллибитинэн толору быһаарар кыахтаах.

Онон биир дойдулаахтарбытын кэлэри турар быһбарга достойнай кандидат Иннокентий Николаевич Аммосов иһин куоластыргытыгар ыгырабын.

Павел МИТИН,
Хайахсыт орто оскуолатын физкультураба учуутала, спорт ветерана.

А. Р. САРГЫДАЕВЫ ОЙУОБУН, КИНИ ИИИ КУОЛАСПЫТЫН БИЭРИЭБИН!

(Соловьев нэһилиэгин
быһбардааччыларын ыгырыылары)

Аны аҕыйах күнүнэн улуус баһылыгын дуоһунаһыгар турбут кандидаттартан биирдэстэрин быһбардаан улууту салайар итэбэли сүктэриэхтээхпит. Бу күнүргө үс кандидаттан хайаларын талабыт дьэн болпуруос хас биирдийи быһбардааччыны долгутар. Биһиги нэһилиэк быһбардааччылары үтүстүк ырытыһан, хас биирдийи кандидат хаачыстыбаларын тэһизин көрөн бараммыт, бу улууслук, хас биирдийибит дьылбатыгар олус суолталаах буолуохтаах дуоһунаһка Анатолий Романович САРГЫДАЕВЫ таларга быһаарынныбыт. Итиникэ кини ханнык хаачыстыбалара, туох өрүттэрэ төрүөт буоллулар?

Бастагытынан, Анатолий Романович төрүт-уус Чуралчы бэйэтин киниэ-манна теребүтү, үөрэнэн үлэһит буолбута. Онон дьонно-сэргэтэ туох кыһалҕалаахтарын, майгыларын-сигилилэрин толору билэр.

Икинникэн, салаага араас салааларыгар үлэстээт-сөлөсөт исполкомун председателинан, ССКП райкомун инструкторынан, партком секретарынан, райсовет исполкомун солбуйар председатели-

нэн, улуус дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччынан. Саха Республикатын Правительстватыгар эппизтээх дуоһунаһка үлэстэһингэ тийэ үүнэ. Үлэстэбит кэмигэр иһин, салайааччы баһылыгынан бэйэтин үрдүк культуураабын, дьин дьыала иһитэ буоларын көрдөрдө.

Усуһунэн, салайынымыаларыгар уонна стиллэригэр үөрэтэр Үрдүк партийнай оскуоланы, Россия Президентин иһинэн Государственной сулуусла академиятын үөрэнэн бүтэртээт. Онон үөрөбүтүн даҕаны, үлэтинэн даҕаны тэрийэр-салайар опыты толору мунньуна.

Төрдүһүнэн, кандидат быһбар иннинээһи программаны истэн бараммыт, улуус инники сайдыытыгар сөптөөх хайысханы ыһыммытын билиһинибит.

Улууслук бары быһбардааччыларын улуус баһылыгар достойнай кандидат Анатолий Романович Саргыдаев иһин куоластыргытыгар ыгырабыт!

(Ыгырыны Соловьев нэһилиэгин быһбардааччыларын уопсай мун-

АНЫ УЛУУҢУ САЙЫННАРЫА

Мин "Чуралчы" кооперативыгар (урукта эт-үт комбината) үлэстэбитим быйыл орубуна олут сыһан туолар.

Ол тухары 10-ча директорга үлэстэн кэллим. Өссө совхозтар саҕаттан тарилта оһорон таһаарар бородууксуулатын хаачыстыбата намыһах буолан, республикада биир мөлтөх үлэстэһинэн биллэрэ. Биир колобур. Эт, үт курдук түргэниик буорту буолар бородууксууа тарилта материальной базата хайдахтытан тутулукааҕа өйдөнөр. Киники сылларга ол сыһыа көнөн, бородууксууа хаачыстыбата тосту түбүстэ.

Ханнык баҕарар тарилта — салайааччытыттан. Өр сылларга үлэстэбит кини толкуйдаан, эргитэ санаан көрдөхтүнэ, ордук эдэр салайааччылар олх ирдэбиллэргэ толору эппизтэһиллэр. Эдэрдэр өй-санаа өттүнөн күүг биллилээхтэрэ, тусктан да тутуллубакка инники дьэки дьулуруулаах бараллара, кэскили көрөн үлэһитлэрэ хараха бырабыллар. Биһиги тарилтэни хаалыттан инники

күүгүгэ кимнээх таһаардылар дьэ-тэхитинэ, манна үс эдэр салайааччы аатын күүг тутуунаан аһтыам этэ. Ол — Е.Е.Борисов (1987–1992 сс.), С.И.Яковлев (1992–1994 сс.), дьэ, уонна 1994 сылтан, үлэһит А.Т.Ноговицын.

Үтүнэн олох эдэр саастарыттан совхозка биригэдириинэн, управлюшайынан, зоотехнигынан үлэстэн, үлэ бары ыһыгынычыммын, ыраханнан-чэгээтин дьинтээхтик эттэринэн-хааннарынан билэн буһан-хатан тахсыбыт салайааччылар. Биһиги тарилта саамай кедьүүстэбү, туһалаабы, кэскиллээҕи бу эдэр салайааччылар онордулар. Ол курдук, кыратык ахтан аһардааха, Е.Е.Борисов тарилта материальной базатын туһарыга күөскэ үлэстэбитэ, ол иһигэр хаһан да кыйтарбатах сүөһүнү

өлөрөн аһтыыр механизированнай аһардаах буйуунаы 1990 сыллааха туттарбыта. Оттон Чуралчы улуутун биир чулуу уола С.И.Яковлев, кылгас кэмгэ да үлэстэрт, биһиги тарилтага эрэ буолбакка, бүтүн улууска, ону аһан, республикада хас сыл ахсын нэһилиэһинэни сибээһи аһылыгынан хааччыла турар 200–250 тонна кыамталаах булуһу туттарбыта.

А.Т.Ноговицын биһиги тарилтага кэлэригэр, ол эбэтэр 1994 сыллааха, республика бары эт-үт комбинаттара тутуут бородууксууларынан иһин төлөһөр кыахтара суох буолан, үлэлэрин тохтоппут кэмнэре этэ. Биһиги тарилта эмиз онуок марахан балаһыанньага онороро. Дьэ, манник кэмгэ кини иннигэр тарилтэни хайдах тыһынаах хаалларыаха дьэн сааран, марахан сорук турбута. Төһө да эдэрин иһин, Андрей Тимофеевич олус үлэһит, толкуйдаах, мындыр буолан, тусктан үлэтин саҕалы-

рын түргэниик тобулбута. Эти буутунан, арыыны дьаһыгынан атыһаһар, ол саҕана харчы суох буолан, чаһынай да дьон, тарилта да суоҕа. Билэбит. Онон үлэни, тэрээһини кыраттан саҕалаатаха итинэн дьону итэртээх эрэ тарилта иһин дьэки сыҕарыйарын билбитэ уонна үлэһиттэрин онуок үлэбэ көүлүлэн барбыта.

Переработка үлэбэ күөскэ саҕалааммыта: ис набора, ис үөрэтэ, кутуллубут хаан, кыра гына сууламмыт (улаховкаламмыт) үт-ас арааһа атыһа тахсыбыта. Салгыы халбаһы сыҕа үлэбэ киирбитэ, убаһа этин ыһааһын, эти эрбээн киллэнэн атыһаһын курдук сонун салаалар, үлэ сага технологиялара сайдар кыах киирбиттэ. Ити курдук саҕаттан-сага ас көрүгүн киллэрэн, билигин 80-ча көрүг эт, үт ас

арааһа аһанар буолла. Бу — хорсун санаа, мындыр толкуй кыайыта, дьон-сэргэ туһугар чакы кыһаммы бэлэстэ.

Ана аһыһын иһин, бу эдэр салайааччы уһанын-хатанын тургутар олус сүдүргүтэ

Билигин олох
НОГОВИЦЫН КУРДУК
салайааччыларга наадыар!

суох сыллар этэ. Ким да, тугу да итэҕэйбэт буолбут, сарсыһыгыга эрэлэ суох кэмигэр дьонно-сэргэтин, үлэһиттарын итэҕэтэн, тус байэста тарилтэтигэр, улууттан харыс халбарыйбакка, куопкаа, эбэн өлтээх, билинээх үлэстэбит сылларыгар биир сыл уопуска ыһан өрөбөккө үлэстэн кэллэ.

Онон тус санаабыр, олохто көстөрүгүн даҕаны, эдэрдэр саастаах дьоннооһор саамай кырата 10-ча сыл өй-санаа, үөрэх-билим, сайдыы өттүнөн инники хардылаан иһэллэрэ бэлэ. Итинэн даҕаны сыһыктааха, улуус салайааччытынан үлэбэ эриллибит-мускуллубут, киниг биллилээх көрүүлээх эдэр кини талыллара сөптөөх. Бу үрдүк дуоһунаһка Андрей Тимофеевич толору ситтэ-хотто, улуус, республика таһымаах салайааччы буола үүнэ, бары-быгыгар уустук күнгэ-дьылга олох улахан оскуолатын ааһа дии саныбын. Өскөтүн киникэ итэҕэйдээх, салайар талаанын, сангалыы көрүүлэрин олохто киллэрэр туһугар дьонно-норуотун кытта уопсай тылы булан, аны улуутун иннин дьэки хардылааһа дьэн тарилтэтин үлэһиттэргэ бары биэ эрэлээхпит.

Күндү быһбардааччылар, муус устар 14 күнүгэр А.Т.НОГОВИЦЫН иһин куоластаан! Смыстараахыт суоҕа.

А.ВАСИЛЬЕВА,
СР тыатын хайаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, тарилта ветерана.

УЛУУСТААБЫ КАПИТАЛЬНАЙ ТУТУУ УПРАВЛЕНИЕТА ТЭРИЛЛИБИТЭ 10 СЫЛЫН ТУОЛЛА

УЛЭБИТ СҮРҮН ТУААЙЫЛАРА

Быйыл улуустаабы капиталнай тутуу управлениета тэриллитэ 10 сылын бэлиэтир. 1990-с сыллар сагалара, республика үрдүнэн совхозтар ыһыллан, үлэ атын форматтан тобулар кэм этэ. Бу кэм олох сайдыытын биір сүрүн хайысхатынан булар капиталнай тутуу саластыгар эмиз атын сокутары туруорбута. Ончолорго тутуу үбүлээһинэ совхозтарга бэриллэрэ. Улууска совхозтар сагаллабыт, сиппэтэх 63 объектар салгынгга ыйанан хаалбытара. Манньык хаалбыт тутуулары ситэрэр, инникитин тутуу ыларга үбүлээһини хамсатар, бырайыак онгоруутунан дьарыктанар, матырыйааллары булууну-талыны киинниир сыалаах сага управление тэриллитэ. Начальнигынан хааайыстыбаннай үлэбэ опыттаах, улуус билингги баһылыга А.А.Шадрин аһамыта. Управление мангай тэриллэригэр бырайыактыр отделлаах, 30 үлэһиттээх, билингги улууставы үөрэх управлениетын хонтуруатыгар үлэтин сагаллаабыта. 1994 сылтан управление начальнигынан тутуу инженерэ үөрэттэх П.Е.Аманатов үлэбэ.

аҕалабыт.

1993 сылтан чааһынай дьыз туттааччыларга 216 тыһ. солкубайдаах табаарынан кредит көрүлүбүтэ. 10 сыл устата уопсайа 21 мөл. 836 тыһ. солк. суумалаах табаарынан кредит көрүлүбүтэ, 1469 ыал чааһынай дьыз туттан киридилэр. Онтон 1998 сылга үбүлээһин көрүлүбүткэ, үлэ-хамнас ататанан, марахан балаһыанньа үөскөбүтэ. Опыттаах инженердар атын үлэбэ барыталаабытара, икки сыл устата хамнас дьыз заахсыбаха үлэбэбиттэ.

2001 сылтан республика СР Тутууга министрствотун иһинэн тэриллит "Сахастройсервис", тутуу матырыйаалларын кииннэн аҕалар буолбута. Эмиз бу сыл республикабыт бастакы Президентэ М.Е.Николаев тохсунньу 4 күнүнээри 1299 №-дээх бйааһынан 35-гэр дьэри саастаах эдэр ыалларга чөлүһүтүлэх 10 сыллаах кредит көрүлүбүтэ. Онуо билингги улу-

устуугар 5 мөл. 573 тыһ. солк. суумалаах табаарынан уонна харчынан кредит кэпэ 111 мөлгэ тыһырыллыбыта.

Тутуу управлениета улуус бары тутууларыгар быһаччы үлэһэн кэллэ. Ол курдук, икки сыл устата бүтүн республикага "үтүө дьыала" хамсааһын иһинэн ытыллыбыт тутуулар бырайыактарын онгорууга, үлэ хамсыгытын хонтуруолааһынгга, матырыйаал таһыныгар, тиздимиһигэр үлэһэспит. Сааскы халаан утуугар эмсэбэлээбит маллыы Томпо улуутун Сайдым баһылыгар үс чааһынай дьызы тутан биэрдибит. Улуус иһинээри подраднай тутууларга матырыйаал булуутугар, тиздимиһигэр-таһыныгар, тэрээһинигэр үлэ барар. Капиталнай тутуу управлениета 10 сыл устата кырата суох моһойдэри, марахаттары туоран, улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар элбэх үлэһэри ытыста.

Түмүктэр коллективтын 10 сыллаах үбүлүйбүтүнэн эбэрдалибин уонна улустуу инники сайдыытын тутууга таһаарылаах үлэни, тус олоххо дьолу-соргуну баҕарабын.

А.М.КИРИЛЛИН,
улуус баһылыгын тутуу болпуростарыгар солбуйааччы,
капиталнай тутуу управлениетын начальнига.

Хаартыскаларга: А.М.Кириллин; управление билингги коллектива.

Управление быйылгы үбүлүйдэх сылыгар 12 үлэһиттээх. Онтон иккитэ суоллар. Тэрилтэбэ үс техника баар — "УАЗ" уонна икки "КамАЗ" массыналар. Онуо тутар-тагар матырыйааллары бэйэлэрэ аҕалаллар.

А.В.Местников бу тэрилтэбэ суолларынан үлэбэбитэ быйыл ахсыс сыла буолла. Бу иһинэ Александр Ванифатиевич "Чуралчыйстрой" АО-го 17 сыл суоллардаабыта. Ити курдук киин Харбалаастаабы 18 №-дээх СКТУ-ну бүтэрэн суоллар идэтин ылаабыттан 25 сыл устата тохтоло суох массына уруулар оморор. Билингги капиталнай тутуу управлениетын биір тутаах үлэһитин быһыытынан таһаарылаахтык үлэһин сүлдьэр. Управление подраднай тутууларга, "үтүө дьыала" тутууларыгар тутуулар матырыйааллары, иһини

таһынан дьыз туттааччыларга көрүлүр кредит сырьетун собуруу суораттарга сакаастыыр. Ону Нерюнгригтан, Моксоболюохтон, Дьоккусайтан тиздэн аҕалы Александр Ванифатиевич үлэстэ.

Сыры-айан араастаах, онуоха матырыйааллар бааба харайыллалларыгар өссө эбии телебүр ааһылар, онон Александр Ванифатиевич үлэстэ түбүктээбэ, эппиктиһэстээбэ сэрэйиллэр. Киин ыстарылаах күүһүгэр, саас, күтүн суолу-иһи баттаһа түүнэри да айаһыга турунуон сөп.

Александр Ванифатиевич идэтин олус собулур. Төһө кыалларынан түргэнник сүлдьэн, этэһинэ кэлэн, үлэни-хамнаһы хайбэһах киин дьыз санзанаан салайтаран үтүө эрэ түмүктэрдээх үлэһиттэ кыһанар. Ол туолуутунан киин ылбыт элбэх Бочуотунай грамоталара,

наҕараадалара буолаллар. Былырын "2000 үтүө дьыала" республикагабы хамсааһын

ТУУННЭРИ-КҮННЭРИ - АЙАҢНА

Бочуотунай эһэһын, СР Тутууга министрствотун, Россия Агропромун Бочуотунай грамоталарынан уонна элбэх Махтал суруктарынан наҕараадалаабыта.

Суоллар үлэбэ хонтуруоба олорон үлэһэһин буолбатах, куруук айан. Александр уопускаатын, кэтэх хаһаайыстыбалаах киин быһыытынан, сайын от үлэтин үтүһүгэр буолбаха, суол-иис алдыамыт, сыры-айан тохтообут хэмигэр ылар. Ол, биллэн турар, дьыз кэргэ-

КАПИТАЛЬНАЙ ТУТУУ УПРАВЛЕНИЕТА ТЭРИЛИННЭ

Оройуон дьаһалтатын баһылыгын бу дьыл кулун тутар 4 күнүнээри уурааһынан капиталнай тутуу управлениета тэрилиннэ. Киин соругунан атын хаһаайыстыбалары, тэрилтэлэри кытта дуогабардаһан капиталнай тутуулары ытыт, социальнай-культурнай объектары өрөмүөнөһөһүн, бырайыактыр үлэһэри илэһэһин-сагаллаһын буолар. Быйата, капиталнай тутууга оройуонга кэлэр кииннэммит үлэ сакаастыт дьыһаа наада. Тутууга кэлбит үбү хамсатан-иһсэһэн иһиһэ, үп туһанылыбаха хаалыытын хонтуруоллуоба. Тутуу объектары үбүлээһинин түсөһөр, үп кириитин-тахсыытын түргэттэр кыахтар уөскөүктэрэ. Холобура, билингги туруутунан оройуон үрдүнэн 63 объект ситэриллибэһэ, үлэбэ килэтирилибэһэ түрөр.

Капиталнай тутуу управлениета бастакы учараттаах соругунан ситэриллибэһэ турар объектары үлэбэ килэһинин, тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйаларын, сырьеларын переработкалааһынгга аһаллаах тутууну ытытыны ааһынар. Үбү, бастан туран, иһилэргэ биэрэр былааннаах. Сага тэриллит управлениета социальнай тутууга, сирин онгорууга, бырабыллыбыт учаастактары чөллөрүтэр түбэһиһэ үп көрүлүбүтэ.

Билингги, сир эмиз сага ыал кэриһэ, үлэһэрин туохтан сагалыылларын, хайдах-туох дьаһаналларын, ханньык аппаратынан үлэһитилэһин быһаарсаллар, былаанны-ыллар. Ол иһин билингги совхозтарга, тэрилтэлэргэ үлэһин сүлдьэр тутуу биригээһэлэрин ыспаттарыгар, киинилэргэ сыһыарыллыбыт техникалары үлэһитилибэһэ фондэ аһалларыгар баҕараллар. Онуо дьаһаннахтарына, үлэни-хамнаһы субу күнүртэн сагалыылларыгар улахан тирээһин буолуохтаах.

Капиталнай тутуу управлениетын начальнигынан Алексей Алексеевич Шадрин аһамыта.

("Сага олох" 1992 сыл кулун тутар 14 күнүнээри 32 №-рө).

ТУТААХ ҮЛЭБИТ, БАСТЫҢ НАСТАВНИК

1992 сыллааха улууставы капиталнай тутуу управлениета А.А.Шадрин саллааччылаах, элбэх эдэр специалистары мунньан үлэтин сагаллаабыта. Олор истэригэр Е.Д.Седалищев эмиз баар. Киин управление тэрилиннэһин хара мангайгы күнүттэн, ханна да халбарыйбаха, күн бүгүһүгэр дьэри бу тэрилтэбэ үлэһин-хамсыы сүлдьэр.

Евдокия Дмитриевна 1968 сыллааха оскуоланы бүтэрэт, очтообу кэм ирдэбили-нэн, биргэ үөрэммит оборуун кытта Субуруускай аатынан совхоз Болонгоотообу отделениетыгар ыанньыксытынан үлэһин тахсыбыта. Үтүө суобастаахтык үлэһэн, "Кил-бизинээх үлэһин иһин. В.И.Ленин теребүтэ 100 сылын бэлиэтэһэн" медалынан наҕараадалаабыта. Кэлин үрдүк үөрөһү бүтэрэн, тутуу инженерин идэтин баһылаабыта.

Капиталнай тутуу управлениета тэриллээт, улууска сүрдээх элбэх тутууну ыппыта. Улахан наһиһэктэргэ проабтар анал штат быһыытынан көрүлүлэрэ. Үлэни суруока киллэрип, кумааһы үлэбэ барыта техническай отделга кэлэн түмүлэрэ. Евдокия Дмитриевна ити отделга инженерин

нан аһамыта. Кэлин тутуу матырыйаалларын тиздимиһи-таһыны киинниир сылтан тэриллит коммэрческай отделга көспүтэ. Тутуу матырыйааллар баарыта, тоһоһотуттан сагалан оборуоданиетыгар тийэ, бу отдел иһинэн аҕалыллара. Сыл ахсын мөлүйүөнүнэн суумалаах матырыйаал, сырьё Евдокия Дмитриевна иликтин иһинэн ааһара.

Отдел кэники сылларга, сүрүннээн, чааһынай туттааччылары табаарынан кредит матырыйаалларынан хааччылынан күүскэ дьарыктанар. Сага дьыз туттан кири-эччилэргэ мастан уратытын бүтүнүү Чуралчыга аҕалан биэрэллэр. Онуоха дьон-сэргэ интэриһин көрөн, эдэр ыал ороскуотун кыччатан собуруу заводтары кытта кэпсэтэн, сүүрэн-көтөн быһа чөлчөки сыаналаах матырыйааллары аҕаларга үлэһэллэр.

Евдокия Дмитриевна ер сылларга үчүгэй көрдөрүүлээх,

таһаарылаах үлэһин элбэх аһааннаах Бочуотунай грамоталара, Махтал суруктара туолуулулар. Үрдүк үөрөһү бүтэриһиттэн теребүт улуутугар тутуу сайдыытыгар элбэх сыратын биэрэн, үлэһин сүлдьэр тутуу инженерин, управление тутаах үлэһитин Е.Д.Седалищев аатын коллегалара киз тутта ааттыыллар, киини эдэр специалистар холобур булар бастың наставник быһыытынан сыаналылар.

• П.ГАБЫШЕВ.

Хаартыска: Е.Д.Седалищев.

нигэр кэпсэттиһэх, ыктарылаах даһаны. Кэргэһэ Анна Николаевна прокуратураба

үлэһин. Үс кыыс ободоһтор. Улаханнара Лена Чуралчы орто оскуоланы IX кылааһыгар үөрэнэр, ааспыт сыл түмүгүнэн "Улуус 10 бастың спортсменнарын" истэригэр кирибэһэ. Орто кыыс Маша VI кылаас үөрөнөөһингэ, онтон кыралара Саша 5 саастаах.

С.БОРИСОВА.

Хаартыска: А.В.Местников.

Хаартыскаларга: комплек
көстүүлэрэ уонна хайаайттар
Александра Егорова, Ки
Константин Колесовтар.

3 5 3 7 9 3 1 2 2 5 2 7 1

МАХТАНАБЫТ

Ийэтэ, аҕата, эдьиийэ,
быраата.

ТЕЛЕСТУДИЯ АҢЫЛЫННА

Армыдаах орто оскуолатын "Чэчир" литературнай хурдунуун оболоро.

АТЫЛЫЫБЫТ

1997 сэллэх УАЗ автомашинаны, Тонтовай, үчүгэй туруктаах, сууригта кыра. Сываната – кээксэтинин. Билсэр тел. 42-461.

БИЙГИ ӨНӨБҮТҮНЭН ТУХАНЫНГ

Чуралчы - Дьокүүсай - Чуралчы маршрутунаа дьону таһабын.
Сымнаҕас кыргыһылыах.
Төлөйтөн, Мутудайтан дьону ылабын.
Билсэр тел. 42-292

СҮТҮКТЭННИБИТ

Ужастабылдак сангиспыт, тыыл, үлз шегарача, урууку Чурал-
чытаары олох-дьаһах комбинатын илгастаһынэ
РОМАНОВА Александровна Ивановна
мархаман чарычтан кулун тутар 24 күмүгэр күн сиригин барбытын,
дирекция кулутууһун түрүн, батыр аймактарыгар, табыарыстарыгар,
билэр дьонугар ийитиниэрэбит.

Иван, Василий, Семен, Екатерина,
Марфа Дьячковскаядо.

Хайматы тэрийэччилэр: Саха Республикатын Правительства, удуус дьаһалтата, редакция. Хаймат сахалыы тылынан оутуоруһуука, чэппиригэ, субуотага тахсар.
Хаймат индексы: 54907

"Сага олох" редакционный-издательский холбогук.
Оффсетный бэчээт. Сакалзын № 34. Тираж 2488.
25.03.2002 с. бэчээткэ бэриллинэ.

Автор суругар этилээр санаа
редакция позицинтайгар мэддн сөн-
түбээр буолбатах. Сурукина мыйыллар
чахчылар кырдыктаахтарыгар
эпигениэһи
автор тус бэйэтэ суугар.